

COOLIA 24 (1), januari 1981

ONZE WERKWEKEN IN DE ARDENNEN

J. FRENCKEN, *Joh. Geradtsweg 71, 1222 PN Hilversum*

J. DAAMS, *Zuidsingel 23, 1241 EH Kortenhoef*

SUMMARY

In the autumn of 1974, 1975, 1977 and 1978 the Dutch Mycological Society organized a foray in the Belgian Ardennes. Ca. 40 members participated in these forays, which lasted a week. During the four years 1069 species have been identified; some of them are discussed in this article.

Er is in de loop der jaren in Fungus en Coolia weinig gepubliceerd over de mycoflora buiten Nederland. Nu en dan lezen we een enkele notitie van een mycoloog die een ekskursie van de Franse Société Mycologique heeft meegemaakt.

Eénmaal heeft zelfs een groep leden van de NMV deelgenomen aan een ekskursie, gezamenlijk met Fransen en Belgen. Dit was in 1938 in de omgeving van Spa. Toen werden er grootse plannen voor de toekomst gemaakt, doch alle verwachtingen werden wreed verstoord door de oorlog, waardoor zelfs de eerste gezamenlijke ekskursie afgebroken moest worden (Huijsman, 1939).

Het heeft tot lang na de oorlog geduurd voordat de Mycologische Vereniging over de grenzen trok. Vele jaren organiseerde de KNNV een paar dagen durende buitenlandse ekskursies naar de Ardennen of de omgeving van Bentheim waarbij meestal een aantal leden van de NMV van de partij was.

Individueel trokken uiteraard wel vele mycologen in het paddestoelenseizoen voor kortere of langere tijd de grens over. Nederlanders zijn nogal reislustig doch Nederlandse mycologen hebben de neiging het paddestoelenseizoen in eigen land door te brengen omdat daar dan zoveel te doen is. En dit is natuurlijk waar.

Het is ook waar dat men, om de Nederlandse flora te leren kennen, ook over de grens moet gaan, want fungi trekken zich niets van politieke of taalgrenzen aan, al lijkt het er soms wel op als men nog in het stadium is dat men de Elseviergids van Lange gebruikt, waarin vele soorten, in Nederland algemeen, in België opeens zeldzaam blijken te zijn.

De ervaring heeft geleerd dat het ook voor amateurmycologen noodzakelijk is zich internationaal op te stellen. Professionele mycologen weten dit uiteraard al lang. En wat ligt er dan meer voor de hand eens een paar honderd kilometer op stap te gaan naar gebieden in België, Duitsland of Noord-Frankrijk. Daar vinden we immers een grote variatie aan loof- en naaldbossen op allerlei bodemtypen, samengaande met een eveneens grote variatie aan fungi. En vooral als één gebied verscheidene malen wordt bezocht beginnen we op de duur een kijk te krijgen op de paddestoelenflora van zo'n gebied.

Zo heeft een vrij groot aantal leden van de NMV in het najaar van 1974, 1975, 1977 en 1978 deelgenomen aan de mycologische werkweken in de omgeving van Ave et Auffe (bij Han-sur Lesse) en bij Vencimont in het stroomgebied van de Houille, beide in de Belgische Ardennen. Aan deze werkweken namen gemiddeld 30-40 leden deel. Deze werden ondergebracht in bungalowparken waarbij er voor werd gezorgd, dat een ruimte voor het gezamenlijk bekijken van de vondsten beschikbaar was. De bedoeling was dat er serieus werd gewerkt. Mikroskopen, droogapparatuur en literatuur werden meegenomen, zodat het gevonden materiaal degelijk verwerkt en gekonserveerd kon worden. De ekskursies werden 's ochtends gehouden zodat de namiddag beschikbaar was voor het determineren van de vondsten.

De eerste auteur koördineerde jaarlijks de dokumentatie van de vondsten die uitmondde in een in stencilvorm gepubliceerde inventarisatielijst met een gedetailleerde opgave van de ekskursieterreinen (in totaal 40) en de herbaria waarin de belangrijkste vondsten zijn opgenomen. Deze lijsten zijn gepubliceerd in "Natura Mosana", een regionale uitgave over flora, fauna en geologie van het stroomgebied van de Maas (Frencken, 1975, 1977, 1979, 1980).

Veel dank zijn wij verschuldigd aan de leden van de Association "Ardenne et Gaume" die ons gegevens over diverse terreinen verschaften. Wij hadden verder heel plezierige kontakten met de leden van "Les Naturalistes de la Haute-Lesse" die ons veel nuttige aanwijzingen over de omgeving konden verschaffen. Daarvoor spreken wij hier onze dank uit.

In 1979 is een totaalijst over de 4 werkweken in deze omgeving samengesteld waaraan wij de in dit artikel vermelde gegevens ontleen. Uiteraard bieden deze gegevens niet meer dan een aantal momentopnamen, als zodanig bijzonder afhankelijk van de weersomstandigheden. Er kan gesteld worden dat de ekskursies zich over 't algemeen niet verder dan gemiddeld 10 km. rond Ave-et-Auffe en Vencimont uitstrekten, zodat we min of meer een totaalbeeld van de paddestoelenflora op een oppervlak van enige tientallen vierkante kilometers kregen.

Dankzij het feit dat er vele specialisten voor bepaalde geslachten of groepen aanwezig waren konden er veel moeilijke soorten goed op naam worden gebracht.

Op de totaalijst van de 4 bijeenkomsten worden 1069 soorten genoemd, hetgeen wel een duidelijke indruk geeft van de rijkdom van de flora van een gebied dat slechts enkele honderden kilometers van het centrum van ons land is gelegen.

In onderstaande tabel zijn de aantallen soorten van enkele genera opgenomen.

<i>Agaricus</i>	15	<i>Cortinarius</i>	65	<i>Lactarius</i>	51	<i>Psathyrella</i>	16
<i>Amanita</i>	18	<i>Crepidotus</i>	10	<i>Lepiota s.l.</i>	32	<i>Russula</i>	51
<i>Boletus s.l.</i>	40	<i>Entoloma</i>	27	<i>Marasmius</i>	15	<i>Tyromyces</i>	10
<i>Clytosybe</i>	23	<i>Hebeloma</i>	12	<i>Mycena</i>	38	<i>Tricholoma</i>	30
<i>Collybia</i>	14	<i>Hygrophorus</i>	30	<i>Peziza</i>	13		
<i>Coprinus</i>	19	<i>Inocybe</i>	43	<i>Pluteus</i>	19		

tabel 1

Jammer genoeg beschikken we niet over vergelijkingsmateriaal uit eigen land. Het zou zeker de moeite waard zijn om de resultaten van 4x een week in eigen land er naast te zetten. Hopelijk gebeurt dit in de toekomst eens; wellicht in de IJsselmeerpolders. Sinds 1975 is een beperkte groep deelnemers aan de "Werkgroep IJsselmeerpolders" bezig met een inventarisatie van de bossen. Sindsdien is de aanwezigheid van meer dan 800 soorten vastgesteld, een getal in dezelfde orde van grootte als voor de Ardennen.

Een aanknopingspunt vinden we ook uit de verslagen van de wekelijkse tentoonstellingen van de Franse Mycologische Vereniging. Het materiaal hiervoor komt uit een groot gebied rond Parijs en wordt verzameld door een vrij groot aantal leden van de Société Mycologique. Aan het verslag over 1974 ontleen we de volgende gegevens. In tabel 2 is weer het aantal soorten uit enkele genera opgenomen. Dit betreft soorten die gedurende de tentoonstellingen in oktober, november en december zijn verzameld.

<i>Agaricus</i>	21	<i>Cortinarius</i>	107	<i>Lactarius</i>	42	<i>Psatyrella</i>	13
<i>Amanita</i>	20	<i>Crepidodus</i>	2	<i>Lepiota s.l.</i>	26	<i>Russula</i>	56
<i>Boletus s.l.</i>	24	<i>Entoloma</i>	19	<i>Marasmius</i>	12	<i>Tyromyces</i>	9
<i>Clitocybe</i>	24	<i>Hebeloma</i>	9	<i>Mycena</i>	22	<i>Tricholoma</i>	32
<i>Collybia</i>	10	<i>Hygrophorus</i>	32	<i>Peziza</i>	7		
<i>Coprinus</i>	5	<i>Inocybe</i>	18	<i>Pluteus</i>	5		

tabel 2

In totaal heeft men in 1974 in 3 maanden 812 soorten verzameld. Tijdens de eerste werkweek in Ave et Auffe werden 434 soorten verzameld.

Gezien dit aantal is het resultaat van de Ardennen-ekskursies, 1069 soorten niet slecht te noemen. Voor de verschillende jaren waren de aantallen als volgt:

1974 Ave et Auffe	21-27 september	- 434 soorten
1975 Ave et Auffe	6-13 september	- 619 "
1977 Vencimont	1-7 oktober	- 530 "
1978 Vencimont	1-7 oktober	- 466 "

Uit deze aantallen, ongeveer de helft van het in de 4 jaar aangetroffen aantal soorten blijkt hoe sterk de flora van jaar tot jaar varieert.

Voor een aantal genera hebben wij dit voor de diverse jaren uitgesplitst (zie tabel 3).

	Aantal soorten per jaar			
	1974	1975	1977	1978
<i>Agaricus</i>	10	11	3	3
<i>Amanita</i>	7	11	10	14
<i>Boletus s.l.</i>	15	30	10	12
<i>Clitocybe</i>	11	7	8	12
<i>Cortinarius</i>	19	20	22	30
<i>Entoloma</i>	8	10	15	6
<i>Hygrophorus</i>	7	15	20	13
<i>Inocybe</i>	24	23	22	19
<i>Lactarius</i>	20	34	31	23
<i>Lepiota s.l.</i>	15	25	11	6
<i>Mycena</i>	21	29	20	20
<i>Russula</i>	27	31	20	24
<i>Tricholoma</i>	10	14	22	12

tabel 3

Een betere indruk over de jaarlijkse variatie in de waargenomen soorten blijkt uit tabel 4 waarin voor de soorten van het geslacht *Boletus* s.l. is aangegeven het aantal ekskursieterreinen waarin zij werden aangetroffen:

Hieruit blijkt dat 1975 een goed "boletenjaar" geweest is. *Boletus satanas* wordt dan in 5 terreinen gevonden en in een vrij groot aantal. De andere jaren wordt deze soort in het geheel niet gezien. De enige soorten die elk jaar op één of meer terreinen werden gevonden zijn *Leccinum scabrum*, *Xerocomus badius* en *X. chrysenteron*. Er moet wel rekening worden gehouden met het feit dat de optimale periode voor de Boleten in augustus en begin september valt, ook al een reden waarom 1975 er zo goed voorstond met z'n 30 soorten.

In ons eigen land moeten we heel wat ondernemen om zoveel soorten in de tijd van één week te zien. Soorten als *Boletus calopus*, *B. fechtneri*, *B. impolitus*, *B. lupinus*, *B. queletii*, *Porphyrellus porphyrosporus*, *Pulveroboletus cramesinus*, *Suillus tridentinus*, zijn in ons land zeldzaam. De meeste leden van onze vereniging hebben deze soorten waarschijnlijk nooit gezien. In onze bossen op de klei, in Zuid Limburg of in Twente hebben we de meeste kans in de loop van een aantal jaren deze soorten te leren kennen.

De Ardennen zijn vanouds een bekend champignongebied waar op de in het algemeen veel schralere weilanden elk jaar duizenden mensen een maaltje komen verzamelen. Tijdens de werkweken leerden wij er 15 soorten kennen uit de weiden en de bossen. In 1974 werden 10 soorten verzameld, in 1975 8, doch in 1977 en 1978 resp. slechts 3 en 3 soorten. Dit zou nog een gevolg kunnen zijn van de bijzonder droge zomer van 1976 toen de mycelia zich mogelijk niet zo goed konden ontwikkelen.

Voor *Hygrophorus* s.l. gaat dit echter weer niet op. Voor de verschillende jaren zijn de aantallen soorten resp. 7, 20, 20, 13. Voor ons valt de rijkdom aan vele mooie soorten uit dit geslacht op. Om een idee te geven van deze rijkdom uit de Ardennen geven we hier het lijstje van de gevonden soorten:

		Aantal terreinen waarin de soorten zijn gevonden			
		1974	1975	1977	1978
<i>Boletus</i>	<i>aestivalis</i>	-	5	-	-
"	<i>appendiculatus</i>	-	2	-	-
"	<i>calopus</i>	-	1	1	-
"	<i>edulis</i>	-	4	-	3
"	<i>erythropus</i>	-	3	-	-
"	<i>fechtneri</i>	-	4	-	-
"	<i>impolitus</i>	-	-	-	1
"	<i>lupinus</i>	1	1	-	-
"	<i>luridus</i>	2	3	-	-
"	<i>pulverulentus</i>	-	1	-	-
"	<i>queletii</i>	-	2	-	-
"	<i>radicans</i>	1	5	-	-
"	<i>satanas</i>	-	5	-	-
<i>Chalciporus</i>	<i>pipeperatus</i>	-	2	2	4
<i>Leccinum</i>	<i>aurantiacum</i>	3	1	-	-
"	<i>crocipodium</i>	-	1	-	-
"	<i>griseum</i>	1	2	-	-
"	<i>oxydabile</i>	-	1	-	-
"	<i>quercinum</i>	-	1	1	-
"	<i>scabrum</i>	1	8	1	3
"	<i>testaceosabrum</i>	-	2	2	-
<i>Gyrodon</i>	<i>lividus</i>	-	1	-	-
<i>Gyroporus</i>	<i>castaneus</i>	1	-	-	-
<i>Porphyrellus</i>	<i>porphyrosporus</i>	-	-	-	1
<i>Pulveroboletus</i>	<i>cramsinus</i>	-	1	-	-
<i>Suillus</i>	<i>aeruginascens</i>	3	3	-	-
"	<i>bovinus</i>	-	-	2	1
"	<i>collinitus</i>	6	5	-	3
"	<i>(=flurii)</i>	-	-	-	-
"	<i>granulatus</i>	8	6	-	3
"	<i>grevillei</i>	4	6	3	-
"	<i>luteus</i>	2	-	-	2
"	<i>tridentinus</i>	2	-	-	1
<i>Tylopilus</i>	<i>felleus</i>	-	-	1	-
<i>Xerocomus</i>	<i>badius</i>	1	3	3	4
"	<i>chrysenteron</i>	1	6	5	5
"	<i>rubellus</i>	-	2	-	-
"	<i>subtomentosus</i>	-	5	1	1
"	<i>truncatus</i>	-	-	-	-

tabel 4

Hygr. = H.			
<i>H. acutonicus</i>	<i>H. discoideus</i>	<i>H. lucorum</i>	<i>H. psittacinus</i>
<i>H. agathosmus</i>	<i>H. eburneus</i>	<i>H. melizeus</i>	<i>H. pustulatus</i>
<i>H. arbustivus</i>	<i>H. gliocyclus</i>	<i>H. nemoreus</i>	<i>H. quietus</i>
<i>H. cantharellus</i>	<i>H. hypothecus</i>	<i>H. nigrescens</i>	<i>H. russula</i>
<i>H. chrysodon</i>	<i>H. insipidus</i>	<i>H. niveus</i>	<i>H. strangulatus</i>
<i>H. conicus</i>	<i>H. konradii</i>	<i>H. olivaceoalbus</i>	
<i>H. cossus</i>	<i>H. leucophaeus</i>	<i>H. penarius</i>	
<i>H. dichrous</i>	<i>H. dichrous</i>		
<i>H. dichrous</i>	<i>H. limacinus</i> ss. Rom.	<i>H. pratensis</i>	

tabel 5

Veelal zijn dit, in ons land, vrij zeldzame tot zeldzame soorten. De bijzonder mooie *Hygrophorus russula* werd in de Ardennen zowel in 1975 als in 1977 in prachtvorm aangetroffen, terwijl deze in Nederland sinds 1935 niet meer is gezien. Volgens E. Arnolds zijn er enkele vondsten bekend uit Gorssel, Bathmen en het Epserbos. *Hygrophorus penarius*, in ons land onbekend, werd tijdens 9 ekskursies naar verschillende terreinen waargenomen.

Eenzelfde overvloed aan soorten komt voor bij vele andere geslachten. We noemen nog *Lepiota* waarvan vele mooie soorten ook in ons land voorkomen, vooral in de duinstreek. Heel typisch treffen we *Lepiota*'s sterk verspreid aan, doch op sommige plaatsen in bossen op voedselrijke bodem vinden we soms tegen de 10 soorten op een heel klein gebiedje. Evenals voor *Hygrophorus* volgen hier de in de Ardennen aangetroffen soorten met tevens het aantal ekskursieterreinen waarin zij zijn gevonden.

<i>Cystolepiota bucknallii</i>	9	<i>Lepiota eriophora</i>	5	<i>Lepiota ventriosopora</i>	6
<i>Cystolepiota cygnea</i>	2	<i>Lepiota felina</i>	1	<i>Leucoagaricus pulverulenta</i>	1
<i>Cystolepiota hetieri</i>	2	<i>Lepiota fulvella</i>	4	<i>Macrolepiota excoriata</i>	3
<i>Cystolepiota rosella</i>	1	<i>Lepiota grangei</i>	1	<i>Macrolepiota gracilentia</i>	2
<i>Cystolepiota sistrata</i>	20	<i>Lepiota ignicolor</i>	1	<i>Macrolepiota kooradii</i>	2
<i>Lepiota acutosquamosa</i>	5	<i>Lepiota pseudohelvello</i>	2	<i>Macrolepiota mastoidea</i>	6
<i>Lepiota aspera</i> (= <i>friesii</i>)	2	<i>Lepiota cf. pseudofelina</i>	2	<i>Macrolepiota procera</i>	5
<i>Lepiota castanea</i>	6	<i>Lepiota setulosa</i>	1	<i>Macrolepiota rhacodes</i>	11
<i>Lepiota clypeolaria</i>	3	<i>Lepiota subalba</i>	3	<i>Melanophyllum echinatum</i>	4
<i>Lepiota clypeolarioides</i>	1	<i>Lepiota subgracilis</i>	2	<i>Melanophyllum eyrei</i>	1
<i>Lepiota cristata</i>	24	<i>Lepiota subincarnata</i>	1		
<i>Lepiota echinacea</i>	2	<i>Lepiota tomentella</i>	1		

tabel 6

Een soort als *Cystolepiota bucknallii*, in ons land vrijwel onbekend, hoewel zij door één onzer in Zuid-Limburg wel eens is aangetroffen, kwam liefst in 9 terreinen voor. De meeste mycologen hebben ook *Lepiota felina*, *L. fulvella* of *L. grangei* nooit in ons land gezien.

Het is niet de bedoeling voor elk geslacht zo'n opsomming te bieden. Dit zou teveel ruimte innemen. Geïnteresseerden kunnen de inventarisatielijsten raadplegen of proberen de publikaties in "Natura mosana" te pakken te krijgen. De eerste auteur heeft nog een beperkt aantal overdrukken beschikbaar.

Aan G.A. de Vries danken we de opgave van de gevonden truffels en schijntruffels, totaal 15 soorten.

<i>Endogone lactiflua</i>	<i>Hymenogaster tener</i>	<i>Rhizopogon rubescens</i>
<i>Endogone microcarpa</i>	<i>Hymenogaster luteus</i>	<i>Tuber foetidum</i>
<i>Hydnobolites cerebriiformis</i>	<i>Hymenogaster vulgaris</i>	<i>Tuber puberulum</i>
<i>Hymenogaster luteus</i>	<i>Hysterangium clathroides</i>	<i>Tuber rapaeorum</i>
<i>Hymenogaster cf. mutabilis</i>	<i>Melanogaster variegatus</i>	<i>Tuber rufum</i>

tabel 7

Daarbij bevinden zich in elk geval enkele schijntruffels die tot nu toe niet in België zijn aangetroffen, hetgeen we kunnen opmaken uit de monografie van Demoulin (1975) over de Gasteromyceten van België.

Geslachten als *Entoloma*, *Cortinarius*, *Inocybe*, *Russula* en *Lactarius* vragen om een nadere analyse. Het zou de moeite waard zijn als specialisten in deze geslachten afzonderlijke artikelen hierover zouden schrijven. De schrijvers van dit artikel zijn niet voldoende op de hoogte van de verspreidingsgebieden van de talloze soorten die er voorkomen.

Er kan uit de inventarisatielijsten echter nog meer worden gehaald. Wij hebben er b.v. één terrein uitgelicht, n.l. het "Bois de Resteigne" op de zuidoever van de Lesse bij het dorpje Resteigne. Dit is in hoofdzaak een beukebos op kalk, hoewel er ook kleine naaldhout parcelen in voorkomen. Het oppervlak is niet bijzonder groot maar de paddestoelenflora was onvoorstelbaar rijk aan talloze soorten die wij in Nederland zelden of nooit zien. Op een betrekkelijk klein oppervlak, zo'n 15-20 ha werden tijdens de werkweken 379 soorten in soms enorme aantallen, aangetroffen.

Prachtige grote gordijnzwammen bij tientallen, evenals honderden grote koraalzwammen, Herculesknotsen bij honderden, enz. deden ons beduusd staan toen wij voor de eerste maal, het was, menen wij in 1969, dit bos vanuit St. Hubert bezochten.

De hierna volgende lijst geeft een bloemlezing uit de vele soorten die hier zijn gevonden. (tabel 8)

Op deze indrukwekkende lijst, waarop nog niet het derde deel van het aantal soorten uit dit ene ekskursieterrein voorkomt, komen ruim 100 soorten voor, die op een enkele na, wel in Nederland voorkomen, doch zeer verspreid en meestal zeldzaam.

Agrocybe firma hebben wij b.v. slechts éénmaal gevonden in de tientallen jaren dat we ons met de paddestoelen bezig houden. *Amanita echinocephala* is slechts een enkele maal in ons land waargenomen, doch behalve in Resteigne hebben wij deze prachtige soort tijdens de werkweken op 6 verschillende ekskursieterreinen aangetroffen.

Lactarius hemicyaneus, een mooi blauw wordende melkzwam is recent in Nederland alleen bekend uit de omgeving van Staveren op de Veluwe. Zij stond in het bos van Resteigne maar ook in nog 3 andere terreinen.

Russula queletii, in de sparrebossen van de Ardennen een gewone verschijning, is in Nederland bijzonder zeldzaam omdat sparrebossen op kalkhoudende grond in ons land zo zeldzaam zijn. Wij vonden haar tijdens de oorlogsjaren (de eerste vondst in ons land) in een sparrebosje langs de Oirschotse Dijk in Eindhoven. Wij kennen haar nu ook uit de sparrebossen op kalkhoudende grond in de IJsselmeerpolders.

BLOEMLEZING UIT DE LIJST VAN VONDSTEN IN HET BOIS DE RESTEIGNE

<i>Agrocybe firma</i>	<i>Hygrophorus penarius</i>	<i>Oudemansiella cf. nigra</i>
<i>Amanita echinocephala</i>	<i>Hygrophorus pustulatus</i>	<i>Peziza atropora</i>
<i>Amanita strobiliformis</i>	<i>Inocybe bongardii</i>	<i>Peziza succosa</i>
<i>Boletus satanas</i>	<i>Inocybe corydalina</i>	<i>Pluteus thomsonii</i>
<i>Chamaemyces fracidus</i>	<i>Inocybe haemacta</i>	<i>Pluteus griseopus</i>
<i>Clavariadelphus pistillaris</i>	<i>Inocybe jacobi</i>	<i>Pluteus umbrosus</i>
<i>Clavariadelphus fistulosus</i>	<i>Inocybe pudica</i>	<i>Polyporus lentus</i>
<i>Clitocybe inornata</i>	<i>Inocybe tricolor</i>	<i>Phanerochaete tuberculosa</i>
<i>Clitocybe hydrogramma</i>	<i>Inonotus dryadeus</i>	<i>Ramaria aurea</i>
<i>Collybia bresadolae</i>	<i>Lactarius acris</i>	<i>Ramaria concolor</i>
<i>Collybia fuscopurpurea</i>	<i>Lactarius aurantius</i>	<i>Ramaria eosanguinea</i>
<i>Cortinarius azureus</i>	<i>Lactarius circellatus</i>	<i>Ramaria cf. fagetorum</i>
<i>Cortinarius caerulescens</i>	<i>Lactarius flavidus</i>	<i>Ramaria flaccida</i>
<i>Cortinarius caesius</i>	<i>Lactarius ichoratus</i>	<i>Ramaria flava</i>
<i>Cortinarius calochrous</i>	<i>Lactarius pallidus</i>	<i>Ramaria fragilis</i>
<i>Cortinarius glaucopus</i>	<i>Lactarius pterosporus</i>	<i>Ramaria neoformosa</i>
<i>Cortinarius pseudosulfureus</i>	<i>Lactarius hemicyaneus</i>	<i>Ramaria ochraceovirens</i>
<i>Cortinarius splendens</i>	<i>Lactarius pyrogalus</i>	<i>Ramaria pallida</i>
<i>Cortinarius suillus</i>	<i>Lactarius violascens</i>	<i>Ramaria stricta</i>
<i>Cortinarius venetus</i>	<i>Lepiota fulvella</i>	<i>Ripartites albido-incarnatus</i>
<i>Cortinarius trivialis</i>	<i>Lepiota pseudohelvello</i>	<i>Russula nauseosa</i>
<i>Creolophus cirrhatus</i>	<i>Lepiota ventriosospora</i>	<i>Russula queletii</i>
<i>Cystoderma superbum</i>	<i>Limacella guttata</i>	<i>Russula luteotacta</i>
<i>Cystolepiota bucknallii</i>	<i>Lycoperdon mammiforme</i>	<i>Russula sanguinea</i>
<i>Datronia mollis</i>	<i>Lyophyllum immundum</i>	<i>Scutellinia armatospora</i>
<i>Fomes fomentarius</i>	<i>Marasmius alliaceus</i>	<i>Sebacina incrustans</i>
<i>Geaster quadrifida</i>	<i>Marasmius recubans</i>	<i>Simocybe sumptuosa</i>
<i>Geaster sessile</i>	<i>Marasmius wynnei</i>	<i>Spathularia flava</i>
<i>Gomphidius glutinosus</i>	<i>Melanophyllum echinatum</i>	<i>Stereum subtomentosum</i>
<i>Gomphidius maculatus</i>	<i>Melanophyllum eyrei</i>	<i>Suillus tridentinus</i>
<i>Helvella cupuliformis</i>	<i>Micromphale brassicolens</i>	<i>Trametes hoehnelii</i>
<i>Hohenbuehelia mastrucata</i>	<i>Micromphale foetidus</i>	<i>Tricholoma psammopus</i>
<i>Hygrophorus cossus</i>	<i>Mycena atromarginata</i>	<i>Tulostoma brumale</i>
<i>Hygrophorus eburneus</i>	<i>Mycena cyanorhiza</i>	<i>Volvariella murinella</i>
<i>Hygrophorus leucophaeus</i>	<i>Neobulgaria pura</i>	<i>Volvariella pusilla</i>
<i>Hygrophorus melizeus</i>	<i>Oudemansiella caussiei</i>	

tabel 8

De Satansboleet, enkele malen in Nederland gevonden, werd, echter alleen in 1975, in 5 verschillende terreinen verzameld.

Clavariadelphus pistillaris, de Herculesknots, in de Ardennen vrij algemeen, is in Nederland niet bekend. In 1975 ontving het Rijksherbarium een exemplaar van deze merkwaardige soort, dat afkomstig was uit een heemtuin in Delft. Dit bleek echter een geval van floravervalsing te zijn omdat louter toevallig één van de schrijvers van dit artikel wist dat een Delftenaar een mand met paddestoelen, afkomstig uit de Ardennen, ter plaatse had verspreid, in de hoop dat deze zich in de heemtuin zouden vestigen. Iemand anders heeft daar toen een exemplaar gevonden en dit zou dan de eerste vondst in Nederland zijn.

Heel bijzonder was de vondst van *Oudemansiella caussii*, een mooie grijzige verwant van de beukwortelzwam, alleen in Resteigne verzameld. Deze soort is in heel Europa bijzonder zeldzaam, bij de meeste mycologen van naam onbekend.

Sinds enige jaren kennen wij *Neobulgaria pura* uit ons land, vooral uit de IJsselmeerpolders. Op beuken komt deze mooie bruinrose Ascomyceet soms massaal voor. In de Ardennen groeide deze soort in 7 ekskursieterreinen.

Een afzonderlijke vermelding verdienen de gordijnzwammen en zeker de prachtige *Cortinarius*-soorten (= *Phlegmaciums*) waarvan we in dit bos de volgende aantreffen: *Cortinarius flavovirens*, *C. calochrous*, *C. pseudosulphureus*, *C. glaucopus* en *C. splendens*.

Deze bijzonder mooie gordijnzwammen zijn bij ons uiterst zeldzaam maar zijn in de Ardennen soms veelvuldig aan te treffen. De Belgische mycoloog Baar, bekend uit de dertiger jaren, die veel in Zuid Limburg naar fungi heeft gezocht, wist Huijsman te vertellen dat deze streek heel rijk is aan mooie *Phlegmaciums*. Huijsman (1937) zegt: "Zuid-Limburg is een rijk gebied, rijk aan Phlegmaciën en schoone soorten mits ... op de goede plaatsen wordt gezocht."

Behalve *Phlegmacium*'s kwamen nog talrijke andere gordijnzwammen voor; in totaal werden er uit dit bos 22 soorten gedetermineerd.

Als we een vergelijking maken met de overige ekskursieterreinen dan blijkt het Bois de Resteigne wel heel bijzonder te zijn, gezien het voorkomen van zo'n groot aantal bijzondere soorten op een betrekkelijk klein oppervlak bij elkaar. Dit verschijnsel is wel bekend uit de mycologie.

Op het laatste lijstje hebben we tenslotte een opsomming gegeven van een aantal min of meer bijzondere soorten, echter zonder verdere aanduiding van de ekskursieterreinen waar zij zijn gevonden.

In het Bois de Resteigne zagen we *Lycoperdon mammiforme*, die daarnaast nog in 10 andere ekskursieterreinen werd aangetroffen. Deze soort is niet zo lang geleden voor het eerst in Nederland gevonden in de Notenlaan bij Zeist, waar ze ook dit jaar weer stond. Volgens Demoulin (1975) is dit ook in België een zeldzame soort, alleen bekend uit "bois calcaire du district mosan".

LIJST VAN BIJZONDERE VONDSTEN TIJDENS DE WERKWEKEN IN DE ARDENNEN

<i>Agaricus porphyizon</i>	<i>Hohenbuehelia mastrucata</i>	<i>Otidea leporina</i>
<i>Agaricus purpurella</i>	<i>Hymenochaete tabacina</i>	<i>Peziza echinospora</i>
<i>Amanita aspera</i>	<i>Inocybe haemacta</i>	<i>Peziza emileia</i>
<i>Amanita crocea</i>	<i>Inocybe hystrix</i>	<i>Peziza micheli</i>
<i>Amanita eliae</i>	<i>Inocybe pudica</i>	<i>Peziza sylvestris</i>
<i>Amanita lividopallescens</i>	<i>Inocybe pusio</i>	<i>Phylloporus rhodoxanthus</i>
<i>Amanita spissa</i> var. <i>excelsa</i>	<i>Inocybe xanthodisca</i>	<i>Plicaturopsis crispa</i>
<i>Baeospora myosura</i>	<i>Laccaria purpureobadia</i>	<i>Pluteus alborugosus</i>
<i>Calocybe chrysenteron</i>	<i>Lactarius acerrimus</i>	<i>Pluteus depauperatus</i>
<i>Calocybe constricta</i>	<i>Lactarius acris</i>	<i>Pluteus leoninus</i>
<i>Calocybe ionides</i>	<i>Lactarius azonites</i>	<i>Pluteus minutissimus</i>
<i>Catatelasma imperiale</i>	<i>Lactarius cilicioides</i>	<i>Pluteus pearsonii</i>
<i>Clitocybe alexandri</i>	<i>Lactarius flavidus</i>	<i>Pluteus romelli</i>
<i>Coprinus laanii</i>	<i>Lactarius glutinopallens</i>	<i>Pycnoporus cinnabarinus</i>
<i>Coprinus picaceus</i>	<i>Lactarius hemicyaneus</i>	<i>Rozites caperata</i>
<i>Cortinarius flavovirens</i>	<i>Lactarius lilacinus</i>	<i>Russula aurata</i>
<i>Cortinarius ionochloris</i>	<i>Lactarius pterosporus</i>	<i>Russula adulterina</i>
<i>Cortinarius melliolens</i>	<i>Lactarius representaneus</i>	<i>Russula cessans</i>
<i>Cortinarius prestans</i>	<i>Lactarius resimus</i>	<i>Russula integra</i>
<i>Cortinarius pseudocolus</i>	<i>Lactarius trivialis</i>	<i>Russula olivacea</i>
<i>Cortinarius pseudonapus</i>	<i>Lactarius violascens</i>	<i>Russula rosea</i>
<i>Cortinarius pulchripes</i>	<i>Lactarius volemus</i>	<i>Russula turci</i>
<i>Cortinarius venetus</i>	<i>Leucocortinarius bulbiger</i>	<i>Russula violeipes</i>
<i>Craterellus cornucopioides</i>	<i>Limacella guttata</i>	<i>Sebacina cinerea</i>
<i>Cyathicula coronata</i>	<i>Lycoperdon mammiforme</i>	<i>Sebacina incrustans</i>
<i>Dermocybe anthracina</i>	<i>Lyophyllum immundum</i>	<i>Tephroclype boudieri</i>
<i>Dermocybe cinnabarina</i>	<i>Macrocyttidia cucumis</i>	<i>Tephroclype putida</i>
<i>Dermocybe malicoris</i>	<i>Marasmius bulliardii</i>	<i>Tephroclype rancida</i>
<i>Entoloma dysthales</i>	<i>Marasmius chordalis</i>	<i>Trametes hoehnelii</i>
<i>Entoloma incanus</i>	<i>Marasmius epiphyllus</i>	<i>Tricholomopsis flammula</i>
<i>Entoloma lazulinus</i>	<i>Marasmius lupuletorum</i>	<i>Tricholoma aurantia</i>
<i>Entoloma juncinus</i>	<i>Marasmius recubans</i>	<i>Tricholoma batschii</i>
<i>Entoloma pernitrosum</i>	<i>Marasmius splachnoides</i>	<i>Tricholoma cingulatum</i>
<i>Entoloma undatus</i>	<i>Marasmius wynnei</i>	<i>Tricholoma squarrulosum</i>
<i>Fayodia pseudoclusilis</i>	<i>Melanophyllum eyrei</i>	<i>Tricholoma psammopus</i>
<i>Heyderia abietis</i>	<i>Mycoacia fuscoatra</i>	<i>Tricholoma virgatum</i>
<i>Hohenbuehelia atrocaerulea</i>	<i>Mycoacia stenodon</i>	<i>Tulostoma brumale</i>
<i>Hohenbuehelia geogenia</i>	<i>Mycoacia uda</i>	<i>Volvaria pusilla</i>
<i>Hohenbuehelia petaloides</i>	<i>Naucoria subconspersa</i>	<i>Volvaria murinella</i>
<i>Hohenbuehelia rickenii</i>	<i>Nidularia farcta</i>	<i>Xerocomus truncatus</i>

tabel 9

Ook hier zien we weer dat het overgrote deel van de soorten in Nederland voorkomt, zij het in vele gevallen veel zeldzamer. Er zullen heel wat jaren verlopen voordat men de hier genoemde fungi in eigen land zal leren kennen. Er zijn natuurlijk vele soorten waarvoor ons land aan de rand van het verspreidingsgebied is gelegen, terwijl het uiteraard ook belangrijk is dat in ons land vrijwel geen loof- of naaldbossen op voedselrijke bodem, al of niet met kalk, voorkomen.

Een opvallende soort, *Catathelasma imperiale*, vroeger bij *Armillaria* ondergebracht kan als een zuidelijke soort worden beschouwd. Volgens H. Jahn komt zij in Duitsland noordelijk van een lijn van Trier naar het oosten vrijwel niet voor. Ook in België is zij zeldzaam; toch hebben wij haar op twee plaatsen gevonden. Het is volgens de literatuur een soort uit naaldbossen op kalk. Hierbij moet wel worden bedacht dat naaldbossen in België, evenmin als in Nederland, oorspronkelijk zijn.

Plicaturopsis crispa, ook al onbekend uit ons land, is in Frankrijk ook een heel zeldzame soort. Op de lijst komt *Calocybe ionides* voor, bekend uit de duinstreek en sinds enige jaren ook uit de IJsselmeerpolders waar deze soort al herhaalde malen is gevonden. Zo ontmoeten we in Nederland nu en dan *Amanita aspera*, *A. crocea* en *A. lividopallescens*, uiterst zeldzaam en verspreid door het land, terwijl deze soorten in de Ardennen vrij dicht bij elkaar werden aangetroffen. *Phylloporus rhodoxanthus* is ook al een merkwaardigheid die bij ons nu en dan voorkomt, evenals *Leucocortinarius bulbiger*. Hetzelfde geldt voor vele andere soorten.

Het is wel duidelijk dat men tijdens de werkweken enorm veel materiaal onder ogen krijgt en onder de indruk komt van de rijkdom van de paddestoelenflora in een gebied dat zo dichtbij ligt. Wij willen echter niet de indruk wekken dat Nederland arm is aan paddestoelen. De ervaring leert dat er in Nederland nog heel veel valt te pionieren. Om dit goed te kunnen doen zijn de werkweken, waarvan wij de ervaringen beschreven, bijzonder zinvol.

LITERATUUR

Demoulin, V. 1975. Les Gastéromycètes.

Freunen, J.B.M. (1975). Contribution à la connaissance de la flore mycologique de la région d'Aveset-Auffe. *Natura Mosana* 28: 78-84.

Freunen, J.B.M. (1977). Contribution à la connaissance de la flore mycologique de la région d'Aveset-Auffe. *Natura Mosana* 30: 88-98.

Freunen, J.B.M. (1979). Contribution à la connaissance de la flore mycologique de la Haute Belgique: Troisième inventaire. *Natura Mosana* 32: 1-10.

Freunen, J.B.M. (1980). Contribution à la connaissance de la flore mycologique de la Haute Belgique: Quatrième inventaire. *Natura Mosana* 33: 1-9.

Huijsman, H.S.C. (1937). Met de Fransche mycologen op stap. *Fungus* 9: 23-24.

Huijsman, H.S.C. (1939). De afgebroken excursie te Spa. *Fungus* 10: 30-32.